

Valsts prezidenta Egila Levita uzruna Latvijas tiesnešu konferencē “Tiesības uz taisnīgu tiesu: tiesu instanču mijiedarbība”

Publicēts: 19.05.2023.

[Egils Levits](#)

Augsti godātais Augstākās tiesas priekšsēdētāja kungs!

Ļoti cienītā ministres kundze!

Cienītās tiesneses un godātie tiesneši!

Šodienas tēma ir tiesu instanču mijiedarbība. Es gribētu izteikt dažas pārdomas par tiesu instanču sistēmu un sprieduma leģitimitāciju.

Tiesa īsteno vienu daļu no valsts varas, taču tā nav demokrātiski leģitimēta. Tādēļ tiesu varai – spriedumam kā tiesu varas aktam – ir jāmeklē cita veida leģitimitācija. Šī leģitimitācija tiesu varai sastāv no dažādiem elementiem. Tas nozīmē, ka tiesu spriedums ir jāiesaista leģitimitācijas kontekstos. Trīs lielie tiesu varas leģitimitācijas konteksti, ko tā izmanto, ir:

neatkarība un padotība likumam (Satversmes 83. pants). Šeit jāsaprot, ka padotība likumam lielā mērā nodod likuma leģitimitāciju tālāk uz tiesu, uz tiesnesi un spriedumu, jo spriedums izpilda likumu, kas ir pieņemts demokrātiskā veidā. Taču šī leģitimitācija ir ierobežota vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, tādēļ, ka tiesnesis, ir ne tikai padots likumam, bet, saskaņā ar Satversmes kopējo izpratni, arī tiesībām, kas nav demokrātiski leģitimētas. Līdz ar to piesaiste likumam ir šī demokrātiskā leģitimitācija. Vēl, protams, jāņem vērā, ka tiesnesim ir jāinterpretē likums. Interpretējot likumu, to es gribu uzsvērt, vienmēr tiek izmantota valsts vara.

tiesneša personības vērtēšana, proti, tiesnesim ir uzticēta valsts vara. Tādēļ tiek vērtētas tiesneša profesionālās prasmes. Šeit ļoti svarīga ir kvalifikācijas komisija, kas ne tikai novērtē tiesnesi, bet vienlaicīgi netieši dod savu pienesumu sprieduma leģitimitācijai. Tas pats ir par tiesneša ētiku – tā tiesneša darbību padara paredzamu. Trešais ir tiesneša stāja, ar ko nodarbojas disciplinārā komisija. Tiesneša personības vērtēšana dod zināmu daļu no sprieduma leģitimitācijas.

Trešais konteksts, kur spriedums saņem leģitimitāciju, ir tiesu varas ierobežošana ar procesuāliem un organizatoriskiem noteikumiem. Ja mēs runājam par tiem noteikumiem, kas ierobežo tiesneša iespējamo subjektīvās varas izmantošanu, tad, pirmkārt, jāmin pastāvošā instanču struktūra.

Šeit mēs nonākam pie šīs dienas konferences tēmas. Instanču struktūra paredz dialoga veida diskursu starp augstāko un zemāko instanci. Tas nozīmē, ka diskursīva struktūra ir zinātniska struktūra, kas atbilst arī zinātnes principiem. Tas dod savu daļu no leģitimitācijas. Bet organizatoriski es gribētu uzsvērt instanču dialogu. Zemākās instances tiesnesim ir jāpārlicina augstākās instances tiesnesis par sava sprieduma pareizību. Tas darbojas arī otrādi – arī Augstākās tiesas tiesnešiem ir jāpārlicina zemāko instanču tiesneši par savu spriedumu, tā kvalitāti un pamatotību, jo zemākās instances tiesnesis ir neatkarīgs. Arī no augstākām instancēm un neatkarīgs no judikatūras. Nedrīkst vienkārši mehāniski pārņemt judikatūru, kāda tā ir. Ir jāpārlicinās. Tādēļ dialoga veida diskurss starp augstākām instancēm un zemākām instancēm ir ļoti svarīgs.

Šajā diskursā nacionālajā līmenī, protams, vēl ietilpst Satversmes tiesa. Pastāv arī dialogs starp Augstāko tiesu un Satversmes tiesu, uzdodot jautājumus Satversmes tiesai, kura sniedz atbildes.

Eiropas un pasaules tiesību telpā šis diskurss ir vēl plašāks un, proti, trīsstūris – nacionālā tiesa, primāri konstitucionālā tiesa, bet arī Augstākā tiesa, Strasbūra un Luksemburga. Tas nozīmē, ka bieži Augstākajai tiesai specifiskos gadījumos ir jāraksta spriedums ar domu, ko par šo spriedumu teiks Strasbūra? Tas arī ir sava veida dialogs – Strasbūras vai Luksemburgas pārliecināšana. Tādēļ ir ļoti būtiski, ka Augstākā tiesa un Satversmes tiesa pēdējās dekādēs ir iesaistījušās Eiropas un starptautiskajā apritē, piedaloties gan organizatoriskos pasākumos, gan arī tādu jautājumu apskatīšanā, kas visām tiesām ir svarīgi. Piemēram, Augstākā tiesa un Satversmes tiesa rīko starptautiskas konferences.

Tāpat jāatzīmē, ka mūsu Satversmes tiesa ir guvusi zināmu atzinību pasaulē, kļūstot par Pasaules konstitucionālo tiesu valdes locekli. Tas nozīmē, ka mēs šo juridisko dialogu starp dažādām tiesām un instancēm veidojam vēl plašāk. Tiesisko valstu juridiskais dialogs veicina mūsu jurisprudences kvalitāti. Tāpat arī mēs ar saviem spriedumiem sniedzam pienesumu Eiropas tiesību telpai, gan arī pārņemam jaunas atziņas no šīs telpas. Manuprāt, tas izceļ mūsu valsts judikatūru kopumā un mūsu tiesu sistēmu.

Vēlu auglīgu diskursu starp zemākām un augstākām instancēm, sevišķi ar Augstāko tiesu. Jo tas ir viens no elementiem, kas piešķir leģitimitāciju tiesai, spriedumam un tiesnesim.

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-latvijas-tiesnesu-konference-tiesibas-uz-taisnigu-tiesu-tiesu-instancu-mijiedarbiba>